

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2015 R.

4. Komputeryzacja bibliotek

4.1. Dane liczbowe dotyczące komputeryzacji bibliotek samorządowych w województwie śląskim

Liczba bibliotek skomputeryzowanych:

(posiadających sprzęt komputerowy, niezależnie od stopnia zaawansowania komputeryzacji)

169 (wszystkich placówek 753)

w tym:

Biblioteka Śląska	1
Powiatowa Biblioteka Publiczna Gliwice	1
biblioteki miejskie	49 (wszystkich placówek 400)
biblioteki miejsko-gminne	22 (wszystkich placówek 82)
biblioteki gminne	96 (wszystkich placówek 269)

Liczba bibliotek posiadających system biblioteczny:

156 (wszystkich placówek 539)

w tym:

Biblioteka Śląska	1
Powiatowa Biblioteka Publiczna Gliwice	1
biblioteki miejskie	49 (wszystkich placówek 314)
biblioteki miejsko-gminne	20 (wszystkich placówek 48)
biblioteki gminne	85 (wszystkich placówek 175)

Systemy biblioteczne

SOWA	79 (wszystkich placówek 192)
LIBRA	37 (wszystkich placówek 70)
MATEUSZ	15 (wszystkich placówek 60)
PROLIB	14 (wszystkich placówek 164)
PATRON	7 (wszystkich placówek 38)
MAK	2 (wszystkich placówek 9)

Inne:

MAK+	2 (wszystkich placówek 5)
CLAVIUS	1 (wszystkich placówek 1)
BIBLIOTEKA	0 (wszystkich placówek 1 – filia biblioteczna)
MOL	0 (wszystkich placówek 1 – filia biblioteczna)

w tym:

PROLIB	Biblioteka Śląska
PATRON	Powiatowa Biblioteka Publiczna Gliwice

Biblioteki miejskie:

SOWA	23 (wszystkich placówek 80)
PROLIB	11 (wszystkich placówek 146)
MATEUSZ	5 (wszystkich placówek 35)
MAK	2 (wszystkich placówek 9)
LIBRA	5 (wszystkich placówek 10)
PATRON	4 (wszystkich placówek 35)

Biblioteki miejsko-gminne:

SOWA	12 (wszystkich placówek 20)
LIBRA	4 (wszystkich placówek 4)
MATEUSZ	2 (wszystkich placówek 7)
PROLIB	2 (wszystkich placówek 17)

Biblioteki gminne:

SOWA	44 (wszystkich placówek 92)
LIBRA	28 (wszystkich placówek 56)
MATEUSZ	8 (wszystkich placówek 18)
PATRON	2 (wszystkich placówek 2)
MAK+	2 (wszystkich placówek 5)
CLAVIUS	1 (wszystkich placówek 1)
BIBLIOTEKA	0 (wszystkich placówek 1 – filia biblioteczna)
MOL	0 (wszystkich placówek 1 – filia biblioteczna)

W roku 2015, tak jak w roku poprzednim, wszystkie biblioteki w województwie śląskim (169 jednostek) posiadały sprzęt komputerowy. Liczba skomputeryzowanych placówek bibliotecznych na koniec roku 2015 wyniosła 753. W sprzęt komputerowy nie zostało wyposażonych 39 filii bibliotecznych – jest to 5% sieci bibliotek publicznych województwa śląskiego.

Komputeryzacja bibliotek w układzie według powiatów powiaty ziemskie

Powiat	Liczba wszystkich placówek bibliotecznych	Liczba placówek skomputeryzowanych	Liczba placówek posiadających system biblioteczny	Liczba placówek z dostępem do Internetu
będziński	35	34	27	34
bielski	38	38	26	38
bieruńsko-lędziński	8	8	8	8
cieszyński	32	32	32	32
częstochowski	42	40	21	39
gliwicki	21	21	17	21
kłobucki	22	20	7	20
lubliniecki	29	24	12	24
mikołowski	21	19	14	19
myszkowski	15	11	5	11
pszczyński	32	32	31	32
raciborski	32	31	16	31
rybnicki	20	10	10	10
tarnogórski	33	31	15	31
wodzisławski	34	32	20	32
zawierciański	35	34	21	31
żywiecki	42	40	23	36

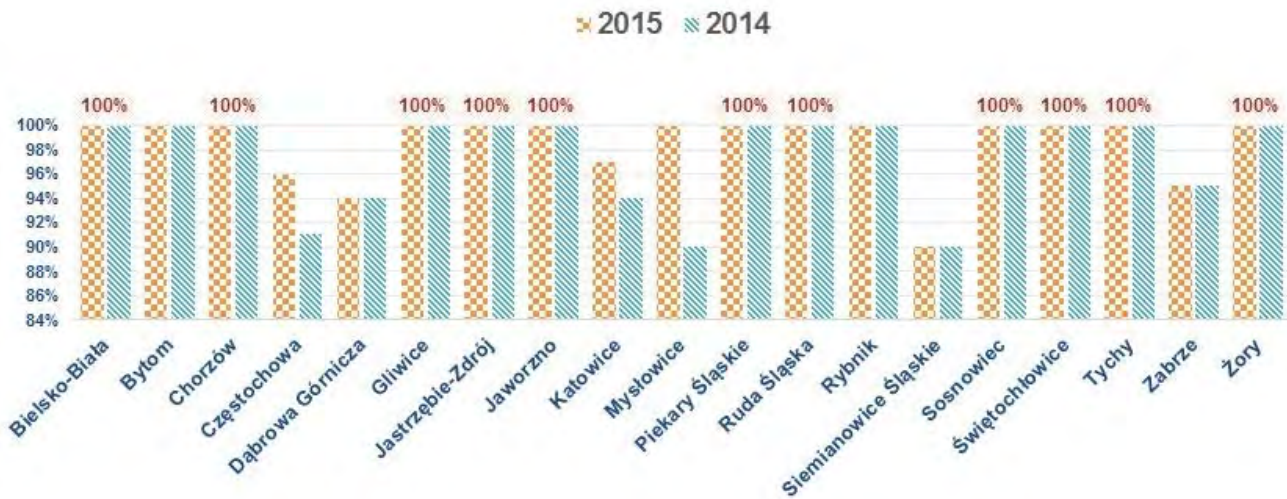
Skomputeryzowane placówki biblioteczne w powiatach ziemskich (udział procentowy)

powiaty grodzkie

Powiat (Miasto)	Liczba wszystkich placówek bibliotecznych	Liczba placówek skompu- teryzowanych	Liczba placówek posiadających system biblioteczny	Liczba placówek z dostępem do Internetu
Bielsko-Biała	18	18	18	18
Bytom	11	11	9	9
Chorzów	11	11	11	11
Częstochowa	23	22	1	22
Dąbrowa Górnicza	18	17	17	17
Gliwice	18	18	18	18
Jastrzębie-Zdrój	14	14	14	14
Jaworzno	17	17	17	17
Katowice	36	35	33	34
Mysłowice	10	10	3	9
Piekary Śląskie	9	9	9	9
Ruda Śląska	13	13	6	13
Rybnik	21	21	18	21
Siemianowice Śląskie	10	9	1	9
Sosnowiec	20	20	20	20
Świętochłowice	6	6	3	6
Tychy	14	14	5	14
Zabrze	22	21	21	21
Żory	8	8	8	8

Skomputeryzowane placówki biblioteczne w powiatach grodzkich (udział procentowy)

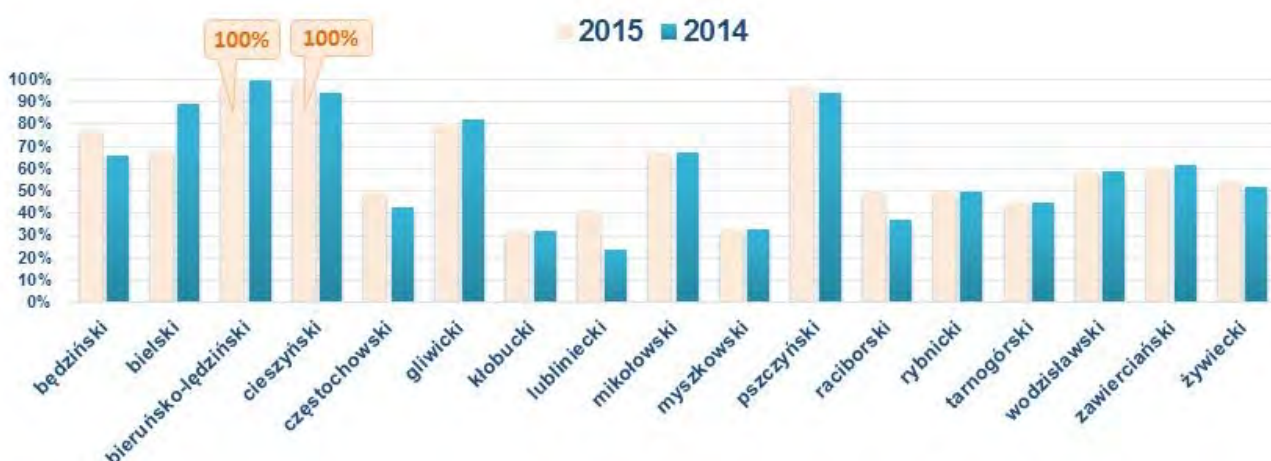

4.2. Wykorzystanie komputera do prac bibliotecznych

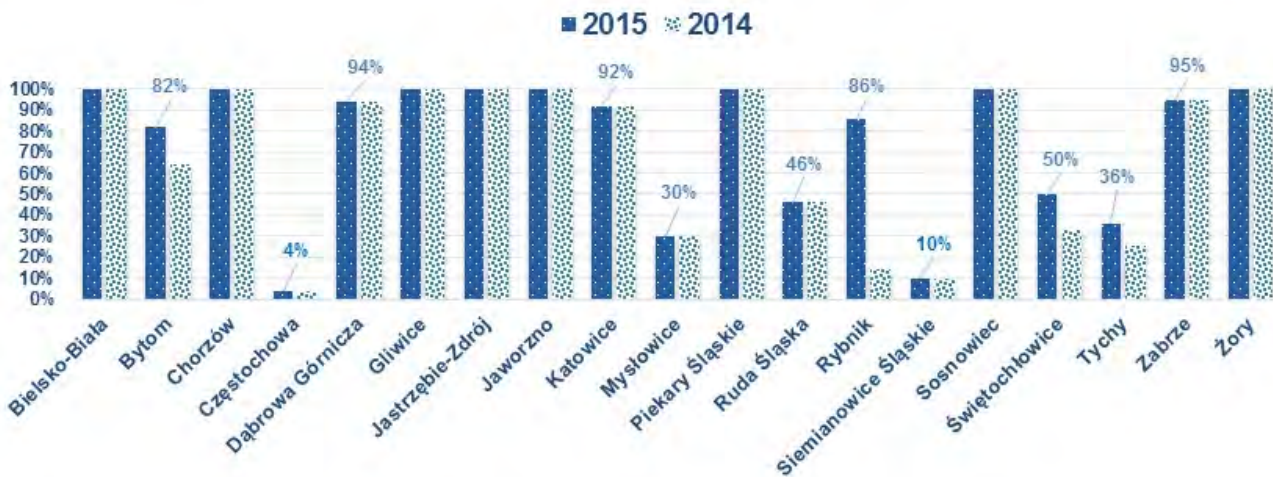
W 2015 roku w województwie śląskim było 156 bibliotek samorządowych (wszystkich placówek 539) posiadających system biblioteczny. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba ta wzrosła o 4 (24 placówki). System biblioteczny posiada Biblioteka Śląska (biblioteka szczebla wojewódzkiego), Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, 49 bibliotek miejskich (314 placówek), 20 bibliotek miejsko-gminnych (48 placówek) i 85 bibliotek gminnych (175 placówek). Najczęściej wykorzystywane systemy to SOWA (79 bibliotek, 192 placówki), LIBRA (37 bibliotek, 70 placówek), MATEUSZ (15 bibliotek, 60 placówek), PROLIB (14 bibliotek, 164 placówek). 63 biblioteki prowadziły w 2015 roku komputerową rejestrację wypożyczeń.

26 bibliotek samorządowych w województwie śląskim (Biblioteka Śląska, Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, 20 bibliotek miejskich, 2 miejsko-gminne i 2 gminne) przygotowały bibliografię regionalną w sposób zautomatyzowany. Do prac nad bibliografią regionalną stosowane były systemy SOWA (10 bibliotek), PROMAX (1 biblioteka), MAK (1 biblioteka), PATRON (4 biblioteki), PROLIB (7 bibliotek), LIBRA (1 biblioteka), MATEUSZ (2 biblioteki).

Placówki z programem bibliotecznym w powiatach ziemskich (udział procentowy)

Placówki z programem bibliotecznym w powiatach grodzkich
(udział procentowy)

Systemy biblioteczne w bibliotekach samorządowych województwa śląskiego

PROLIB (Max Elektronik S.A., Zielona Góra)

biblioteka wojewódzka	biblioteki miejskie	biblioteki miejsko-gminne
Biblioteka Śląska	MBP Bytom MBP Gliwice MBP Jastrzębie-Zdrój MBP Katowice MBP Mikołów MBP Ruda Śląska PiMBP Rybnik MBP Sosnowiec MBP Tarnowskie Góry MBP Tychy MBP Zabrze	MBP Czechowice-Dziedzice M-PBP Pszczyna

SOWA (Sokrates-software, Poznań)

biblioteki miejskie	biblioteki miejsko-gminne	biblioteki gminne
MiPBP Będzin	BM Blachownia	GBP Bestwina
MBP Bieruń	BPG Kłobuck	GBP Bojszowy
MBP Chorzów	BPMiG Koniecpol	GBP Buczkowice
MBP Czeladź	MBP Kuźnia Raciborska	GBP Chełm Śląski
BP Częstochowa	BPMiG Łazy	GBP Czernichów
BM Imielin	MGBP Ogrodzieniec	GBP Herby
MBP Jaworzno	MGBP Pilica	GBP Irządze
MBP Łęczyny	M-GBP Siewierz	GBP Janów
M-PBP Lubliniec	MGBP Szczekociny	GBP Jasienica
MBP Miasteczko Śląskie	GBP Wilamowice	GBP Jeleśnia
MBP Mysłowice	MiGBP Żarki	GBP Kłomnice
MiPBP Myszków		GBP Kochanowice
MBP Poręba		GBP Konopiska
BP Pszów		GBP Koszarawa
MOK, MBP Radlin		GBP Kozy
MBP Radzionków		GBP Kroczyce
MBP Sławków		GBP Krupski Młyn
MOKPI, MBP Szczyrk		GBP Kruszyna
MBP Świętochłowice		GBP Lełów
MiPBP Wodzisław Śląski		GOK Miedźno
MBP Wojkowice		GBP Mierzęcice
MiPBP Zawiercie		BG Mstów
MBP Żory		GOK, GBP Mykanów
		GBP Nędza

BP Niegowa
 BiOKG Ożarówice
 GBP Pawonków
 GBP Poczesna
 GBP Poraj
 GBP Porąbka
 GBP Przyrów
 GBP Psary
 GBP Radziechowy-Wieprz
 GOK, GB Rędziny
 GBP Rudziniec
 GBP Ślemień
 GBP Świerklanec
 GOK, GBP Tworóg
 GBP Ujsoły
 GBP Wilkowice
 GBP Włodowice
 GBP Zbrostawice
 GBP Żarnowiec

MAK (Biblioteka Narodowa, Warszawa)

biblioteki miejskie

MiPBP Będzin
 MBP Kalety
 MBP Mikołów

LIBRA (Mol Sp. z o.o., Gdynia)

biblioteki miejskie

PiMBP Łaziska Górne
 MBP Orzesze
 MBP Pyskowice
 BPM Rydułtowy
 ŻBS Żywiec

biblioteki miejsko-gminne

BP Czerwionka-Leszczyny
 GBP Krzepice
 M-GBP Sośnicowice
 CK, BP Toszek

biblioteki gminne

GOK, GBP Bobrowniki
 GBP Gaszowice
 GBP Gilowice
 GBP Goczałkowice-Zdrój
 GBP Godów
 GBP Gorzyce
 GBP Jejkowice
 GBP Kobiór
 GBP Lipie
 GBP Lipowa
 GBP Lubomia
 GBP Lyski
 GBP Łękawica
 GBP Łodygowice
 GBP Markłowice
 GBP Miedzna
 GBP Mszana
 GBP Opatów
 GBP Panki
 GBP Pawłowice
 GBP Przystajń
 GBP Rajcza
 GBP Suszec
 GBP Świerklany
 GBP Świnna
 OPG, GBP Węgierska Górka
 GBP Wielowieś
 GBP Wry

PATRON (Mol Sp. z o.o., Gdynia)

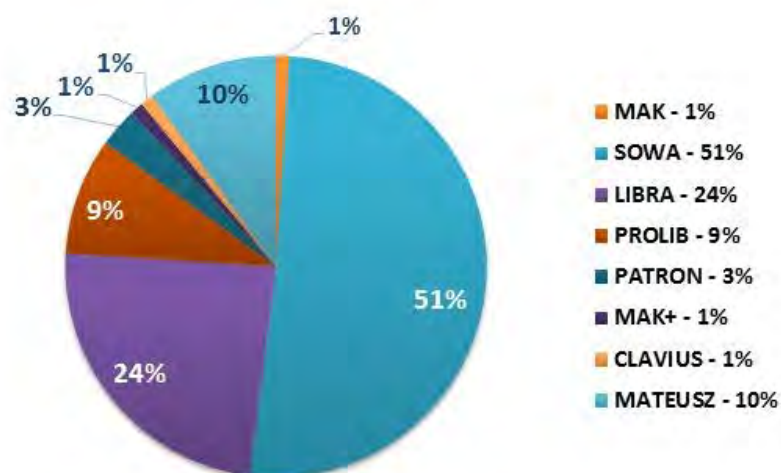
biblioteka powiatowa	biblioteki miejskie	biblioteki gminne
PBP Gliwice	KB Bielsko-Biała CK, MBP Knurów MiPBP Racibórz MBP Siemianowice Śląskie	GBP Gierałtowiec GBP Pietrowice Wielkie

MATEUSZ

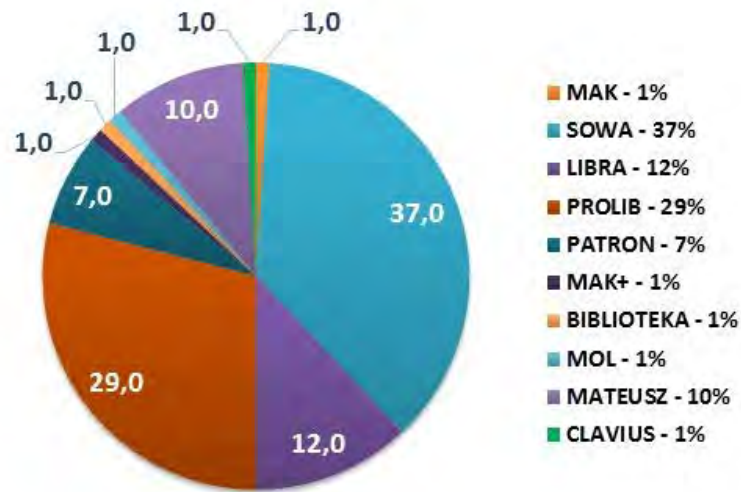
biblioteki miejskie	biblioteki miejsko-gminne	biblioteki gminne
BM Cieszyn MBP Dąbrowa Górnicza MBP Piekary Śląskie MBP Ustroń MBP Wisła	BP Skoczów MBP Strumięń	GBP Brenna GBP Chybie GBP Dębowiec GBP Goleszów GBP Hażlach GOKPINTiBP Istebna GBP Jaworze GBP Zebrzydowice

Pozostałe systemy biblioteczne

system biblioteczny	nazwa placówki	rodzaj placówki bibliotecznej
Biblioteka (program autorski)	GBP Gorzyce	filia biblioteki gminnej
CLAVIUS	GBP Krzyżanowice	biblioteka gminna
MAK+	GBP Ornontowice GBP Pilchowice	biblioteki gminne
MOL	GBP Lipowa Filia w Twardorzeczce	filia biblioteki gminnej

**Systemy biblioteczne (udział procentowy)
Biblioteki**

**Systemy biblioteczne (udział procentowy)
Placówki**

4.3. Internet w bibliotekach

Liczba bibliotek z dostępem do Internetu:

169 (wszystkich placówek 740)

w tym:

Biblioteka Śląska	1
Powiatowa Biblioteka Publiczna Gliwice	1
biblioteki miejskie	49 (wszystkich placówek 394)
biblioteki miejsko-gminne	22 (wszystkich placówek 82)
biblioteki gminne	96 (wszystkich placówek 262)

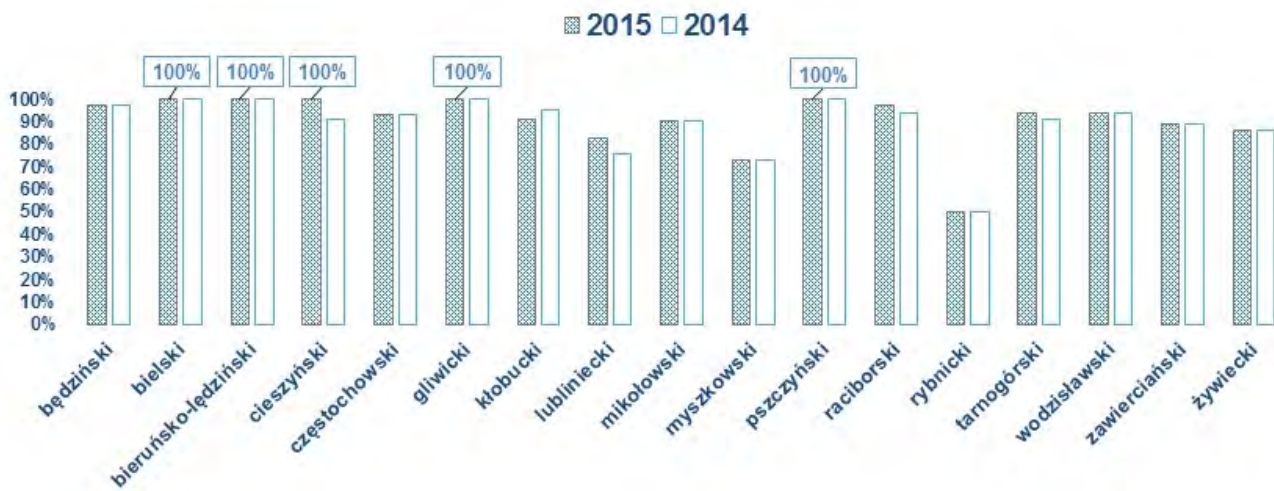
Liczba placówek udostępniających Internet czytelnikom:

169 (wszystkich placówek 717)

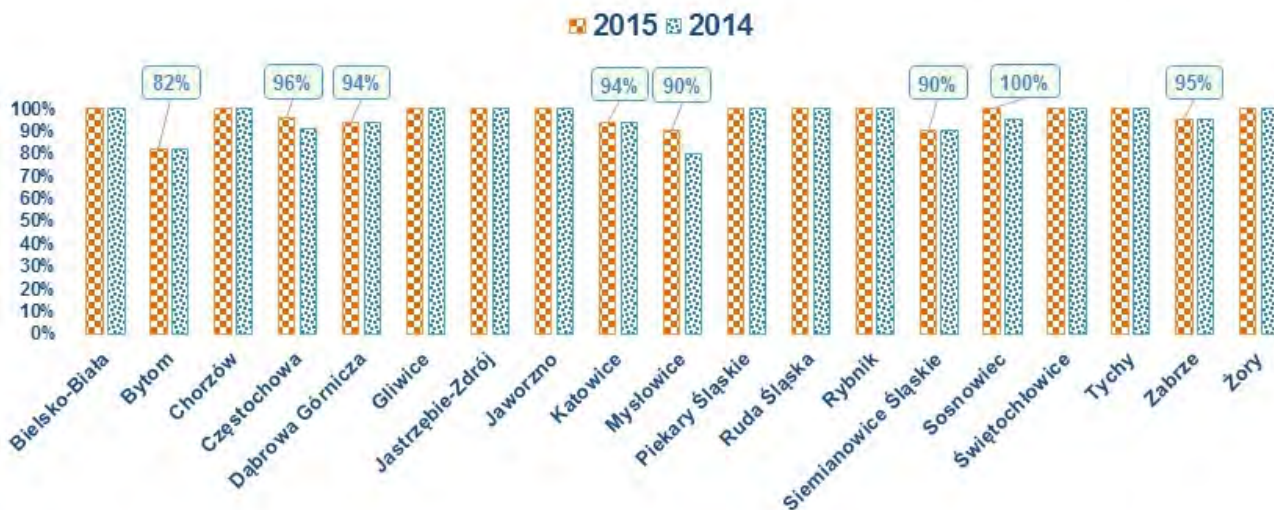
w tym:

Biblioteka Śląska	1
Powiatowa Biblioteka Publiczna Gliwice	1
biblioteki miejskie	49 (wszystkich placówek 377)
biblioteki miejsko-gminne	22 (wszystkich placówek 82)
biblioteki gminne	96 (wszystkich placówek 256)

Placówki z dostępem do Internetu w powiatach ziemskich (udział procentowy)

Placówki z dostępem do Internetu w powiatach grodzkich (udział procentowy)

Wykorzystanie Internetu w pracy biblioteki

Wszystkie biblioteki samorządowe w województwie śląskim (169 jednostek) posiadały w 2015 roku dostęp do Internetu. Liczba podłączonych do Internetu placówek bibliotecznych na koniec roku 2015 wynosiła 740. W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił spadek o 3 placówki, wynikający z likwidacji kilku skomputeryzowanych i podłączonych do Internetu placówek. W 2015 roku dostępu do Internetu nie posiadały 52 placówki (filie biblioteczne), co stanowi 7% sieci bibliotek samorządowych w województwie śląskim. 169 bibliotek (717 placówek) udostępniało Internet czytelnikom.

128 bibliotek prowadziło w roku 2015 strony internetowe: Biblioteka Śląska, Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, 45 bibliotek miejskich, 16 bibliotek miejsko-gminnych i 65 bibliotek gminnych. Duża część bibliotek nieposiadających własnych stron internetowych zamieszczała na witrynach gmin swoje dane teleadresowe, informacje na temat struktury organizacyjnej, księgozbiorów, usług, a także informacje bieżące. Wiele bibliotek informuje o swojej działalności na portalach społecznościowych oraz blogach. 108 bibliotek udostępniało w Internecie katalog własnych zbiorów: Biblioteka Śląska, Powiatowa Biblioteka Publiczna w Gliwicach, 43 biblioteki miejskie, 11 bibliotek miejsko-gminnych i 52 biblioteki gminne.

Źródła finansowania w zakresie komputeryzacji

Biblioteki, podobnie jak w latach wcześniejszych, jako źródła finansowania komputeryzacji wymieniają przede wszystkim środki własne i dotacje celowe urzędów miast, gmin oraz starostw powiatowych. Niektóre nadal pozyskiwały środki z Orange (oprogramowanie, program „Bezpiecznie Tu i Tam”, koszty związane z dostępem do Internetu). Sprzęt komputerowy finansowany był nie tylko z budżetu bibliotek oraz dotacji celowych, ale również m.in. w ramach programu „Kraszewski. Komputery dla bibliotek” oraz budżetów partycypacyjnych. Część bibliotek uczestniczących we wcześniejszych latach w Programie Rozwoju Bibliotek otrzymała drogą konkursową tablety z systemem IOS. Dzięki firmie Cortland bezpłatnie pozyskały one również oprogramowanie przeznaczone na tablety (książki interaktywne,

rozbudowany program do tworzenia prezentacji, aplikacje edukacyjne). Inne źródła finansowania to Europejski Fundusz Regionalny, projekty przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, kółka rolnicze, Środki Komisji Europejskiej, PZU, program Infrastruktura Kultury (MKiDN), dotacja Fundacji EIFL „Programowanie ciekawości”, dotacja Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (Strefy innowacji), darowizny czytelników i stowarzyszeń, program Biblioteka+ (Instytut Książki), dotacja MSWiA.

E-usługi

2015 rok charakteryzował stopniowy rozwój e-usług w bibliotekach publicznych województwa śląskiego. Oferta była podobna do tej sprzed roku, jednak objęła zasięgiem szersze grono odbiorców – większa liczba bibliotek proponowała swoim użytkownikom te rzeczy, które wcześniej były dostępne w placówkach z innych miejscowości. Ponadto, o ile wcześniej zdarzało się, że biblioteki deklarowały znikome zainteresowanie e-usługami wśród odbiorców, w 2015 roku odczuwalny był wzrost liczby osób korzystających z elektronicznych form komunikacji lub dostępu do treści on-line. Wśród osób najchętniej korzystających z usług zauważa się uczniów i studentów, a także osoby pracujące umysłowo. Rozwój technologii, a obecnie także ich dostępność, sprawiają, że użytkownicy w mniejszym stopniu boją się korzystać z tej części oferty bibliotek, z której do niedawna korzystały wyłącznie osoby wyróżniające się umiejętnościami w zakresie obsługi komputera i innych technologicznie zaawansowanych urządzeń.

W ubiegłym roku wzrosła zarówno liczba bibliotek posiadających system biblioteczny, jak i liczba bibliotek oferująca dostęp do katalogu OPAC. Swoją działalność kontynuowało Śląskie Konsorcjum Ibuk, w skład którego pod koniec roku wchodziły 33 biblioteki udostępniające na platformie Ibuk Libra ponad 2 000 publikacji. Kanałem informacyjnym, poprzez który biblioteki trafiały z ofertą do użytkowników, był Śląski Pegaz – platforma, która nie mogłaby funkcjonować bez współpracy i zaangażowania bibliotek z całego województwa. Podobnie jak w roku wcześniejszym, na jego łamach pojawiały się informacje bieżące i archiwalne dotyczące spraw bibliotecznych, oferty kierowanej do czytelników itd.

Pod koniec roku na horyzoncie pojawiła się zupełnie nowa usługa, szczególnie w obszarze e-learningu – 8 bibliotek zawiązało porozumienie, na mocy którego od roku 2016 zaplanowały udostępnianie wykupionych treści (publikacji elektronicznych oraz kursów wideo) na platformie NASBI.

W przypadku wielu usług wciąż trudne jest wyodrębnienie poszczególnych grup odbiorców. Użytkownicy często pozostają anonimowi, więc wnioski wynikają z obserwacji prowadzonych przez samych bibliotekarzy. Należy zaznaczyć, że coraz więcej bibliotek opisuje zjawisko wzrostu liczby osób w wieku senioralnym korzystających z usług świadczonych za pomocą nowych technologii.

Poczta elektroniczna

Usługą, którą biblioteki wymieniają jako jedną z podstawowych, jest ta, dzięki której użytkownicy mogą kontaktować się z bibliotekarzami za pomocą poczty elektronicznej. Drogą mailową przesyłane są pytania dotyczące dostępności zbiorów, spotkań autorskich, konkursów dla czytelników, spraw organizacyjnych, sposobów korzystania z katalogu elektronicznego, a także wielu innych kwestii. E-mail wciąż stanowi skuteczne narzędzie do informowania o upływającym terminie zwrotu książek oraz do wysyłania upomnień.

Wiele bibliotek zamieszcza na swoich witrynach formularz „Zapytaj bibliotekarza”. W oknie przeznaczonym na umieszczanie tekstu użytkownicy mogą wpisywać pytania, które najczęściej dotyczą zbiorów i oferty biblioteki w ogóle. Narzędzie oparte o tę samą zasadę działania pozwala czytelnikom przesyłać propozycje zakupu przez bibliotekę i włączenia do zbiorów konkretnych tytułów. Funkcja ta przybiera różne nazwy – „E-dezyderatka”, „Zaproponuj książkę” itp. Nadal popularną funkcją jest newsletter. Dzięki niej użytkownik na własną skrzynkę pocztową systematycznie otrzymuje informacje na temat różnych przedsięwzięć organizowanych przez bibliotekę. Do niedawna stosowany zaledwie przez kilka bibliotek, dziś stanowi usługę oferowaną przez wiele posiadających rozbudowaną ofertę kulturalną bibliotek, szczególnie miejskich.

Katalogi OPAC

Głównym źródłem informacji o działalności bibliotek są prowadzone przez nie strony internetowe. Użytkownicy odwiedzają witryny, aby sprawdzić np. godziny otwarcia. Zamieszczane są tam również informacje o zbliżających się wydarzeniach organizowanych przez placówki biblioteczne, cennik ksero i wydruków. Najważniejszym elementem na bibliotecznej stronie internetowej wydaje się być hiperłącze prowadzące do katalogu OPAC, który umożliwia przeszukiwanie zbiorów i zamawianie materiałów bibliotecznych. W przypadku, gdy strona jest często aktualizowana, użytkownicy odwiedzają witrynę nie tylko w celu skorzystania z katalogu biblioteczного, ale także po to, by sprawdzić np. harmonogram imprez.

Strona internetowa często stanowi bramę do wielu innych e-usług. W menu znajdują się odnośniki do elektronicznych źródeł informacji, baz danych, zbiorów elektronicznych, audiobooków, kursów on-line oraz innych materiałów.

Katalogi OPAC udostępniane przez biblioteki wydają się być jedną z najważniejszych bibliotecznych e-usług. Dostarczają informacji o zbiorach oraz ich dostępności. W ostatnich latach zaczęły również oferować wiele ciekawych udogodnień, jak np. możliwość umieszczania skanów książkowych okładek. Udostępnianie katalogu on-line oraz ciągłe rozwijanie jego funkcjonalności poprzez nowe udogodnienia stanowią dla większości bibliotek jeden z podstawowych celów w obszarze informowania o zbiorach.

Liczba bibliotek oferujących katalog OPAC stopniowo rośnie, dzięki czemu obecnie w większości miejscowości województwa śląskiego użytkownicy mogą zamawiać dokumenty drogą elektroniczną. Jako inne ważne funkcje katalogu biblioteki wymieniają również możliwość rezerwowania wypożyczonych dokumentów, wysyłania na adres mailowy użytkownika automatycznych przypomnień o upływającym terminie zwrotu, a także możliwość zdalnej prolongaty.

Katalogi OPAC udostępniane są z myślą o wszystkich użytkownikach biblioteki. Większość funkcji wykorzystują jednak osoby pracujące umysłowo, uczniowie i studenci.

Wdrożenie tego samego systemu bibliotecznego w niektórych powiatach zaowocowało utworzeniem multiwyszukiwarek. Umożliwiają one przeszukiwanie zbiorów on-line jednocześnie w kilku bibliotekach danego powiatu. Usługa ta ma zastosowanie wtedy, kiedy użytkownikowi szczególnie zależy na trudno dostępnym tytule. Chociaż usługa ta nie jest wykorzystywana przez czytelników tak samo często jak w przypadku katalogów OPAC poszczególnych bibliotek, multiwyszukiwarki przydają się tym osobom, które gotowe są pofatygować się po konkretny dokument do placówki oddalonej o kilka miejscowości.

Bazy danych udostępniane przez biblioteki

Nierzadko biblioteki udostępniają stacjonarnie lub za pośrednictwem własnych stron internetowych bazy danych. Spośród nich można wymienić przede wszystkim te, które biblioteki tworzyły już wcześniej, a więc bibliografie regionalne miasta lub powiatu, w tym bazy zawierające skany artykułów, bibliografie zawartości lokalnych periodyków, bibliografie publikacji pracowników biblioteki, czy też prac lokalnych pisarzy. Są to również zestawienia bibliograficzne dla maturzystów, bazy ekslibrisów, fotografii, map, dokumentów, recenzji filmowych, bazy dotyczące historii literatury. Z baz korzystają użytkownicy zainteresowani konkretną tematyką, a więc w przypadku bibliografii regionalnej są to między innymi uczniowie, studenci oraz regionaliści. Ciekawą bazą oferowaną przez niektóre biblioteki gminne jest Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej, tworzone we współpracy z Fundacją Ośrodek Karta. Baza ta przyciąga wielu odbiorców w różnym wieku, także seniorów zainteresowanych dawnymi dokumentami i fotografiami dotyczącymi rodzinnej miejscowości. Co ciekawe, w tworzenie baz CATL angażują się pasjonaci historii, uczniowie oraz inne osoby zainteresowane odkrywaniem przeszłości. Z innych baz danych można wymienić takie, jak Kolekcja Jan Paweł II – baza przedmiotowo-podmiotowa, Popularni Pisarze, Poeci Polscy i Obcy – przedmiotowa, przeznaczona głównie dla uczniów i studentów oraz nauczycieli, Publikacje – baza danych zapewniająca dostęp do publikacji instytucji, agencji i innych organów UE wydawanych przez Urząd Publikacji, Sieć ED – baza teleadresowa Punktów ED w Polsce, Przydatne adresy – baza teleadresowa dotycząca szeroko rozumianych zagadnień Unii Europejskiej, Ściąga licealisty – zestawienia bibliograficzne z różnych dziedzin, szczególnie literatury. Udostępniane przez Bibliotekę Śląską bazy to m.in. Archiwum Powstań Śląskich, Auschwitz-Birkenau. Miejsce Pamięci i Muzeum, Bibliografia Historii Kościoła, Bibliografia publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego za lata 1996-1999, Bibliografia województwa bielskiego za lata 1989-1990, Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska, Elektroniczny Słownik Biograficzny Śląska Cieszyńskiego, Fototeka Śląska, Spis powstańców śląskich, zweryfikowanych przez Związek Powstańców Śląskich w latach 1936-1939, Śląska szlachta i arystokracja, czy też bazy ogólnopolskie: ARIANTA. Naukowe i fachowe polskie czasopisma elektroniczne, Baza Fundacji „Polsko-Niemieckie Pojednanie”, Baza Ośrodka „Karta” – Internetowe Centrum „Indeksu Represjonowanych”, Bibliografia BARA, Bibliografia Historii Polski, Dramat Obcy w Polsce, Elektroniczna Baza Bibliografii Estreichera, Internetowy System Aktów Prawnych, Lista Filadelfijska, Narodowe Archiwum Cyfrowe, Nauka Polska, Polski Komitet Normalizacyjny, Polskie Bibliografie Dziedzinowe. Część bibliotek udostępnia bazy danych o tematyce prawniczej, takie jak System Informacji Prawnej LEGALIS, Lex lub Lexis.pl. Z baz prawniczych korzystają studenci, aplikanci prawniczy, a także osoby poszukujące materiałów i aktualnych przepisów prawnych w wieku 25-60 lat, czasem również osoby powyżej 60 roku życia. Bazy dziedzinowe są najczęściej wykorzystywane przez użytkowników poszukujących określonej informacji. Są to bardzo często studenci piszący referat, pracę semestralną lub dyplomową, osoby specjalizujące się w danej dziedzinie, hobbyści i badacze.

Zapoczątkowane w 2014 roku **Śląskie Konsorcjum Ibuk** kontynuowało swoją działalność również w 2015 roku. Liczba należących do niego bibliotek pod koniec roku wynosiła 33, zaś liczba udostępnianych przez nie tytułów przekroczyła 2 000 publikacji. Zainteresowanie Ibukiem wśród użytkowników biblioteki określają jako dość wysokie. Najczęściej z księgozbioru elektronicznego korzystają ludzie młodzi, gdyż właśnie ta grupa odbiorców jest bardziej skłonna do czytania z ekranu. W dużej mierze na powodzenie Ibuka wśród czytelników ma wpływ odpowiednie wypromowanie przedsięwzięcia i tę zależność widać na przykładzie działań bibliotek przystępujących do Konsorcjum.

Usługą, która już wcześniej była oferowana przez niewielką liczbę bibliotek, a której popularność w 2015 roku jeszcze bardziej zmalała, było udostępnianie zbiorów we współpracy z serwisem Bezkartek.pl. Korzystanie przez użytkowników

z oferty polega na wypożyczaniu książek elektronicznych na określony czas.

Naturalnym zjawiskiem jest to, iż popularność wśród bibliotek konkretnych portali społecznościowych jest pewnym odzwierciedleniem skali popularności tych serwisów wśród internautów. Zgodnie z tą zależnością największa liczba bibliotek prowadzi konto na Facebooku, gdyż informacja udostępniania właśnie poprzez ten kanał ma największe szanse na dotarcie do najszerzego grona odbiorców. Na założenie konta zdecydowało się już wiele bibliotek niezależnie od wielkości. Dla wielu mniejszych bibliotek Facebook stał się nawet alternatywą dla rozbudowanych witryn internetowych. Innymi, coraz bardziej popularnymi wśród bibliotek (lecz wciąż o wiele mniej popularnymi niż Facebook) serwisami, stają się Twitter, Instagram oraz Pinterest.

Zauważalne jest również zjawisko wykorzystywania przez biblioteki do celów informacyjnych portalu **w.bibliotece.pl**. Zalecane jest tutaj założenie przez użytkownika konta na platformie. Można co prawda wejść na portal, nie logując się, ale wówczas nie ma możliwości korzystania z większości dostępnych funkcji. Użytkownikiem jest więc najczęściej osoba, która w miarę często odwiedza bibliotekę i czuje się z nią związana. W innym przypadku założenie profilu nie wydaje się zbyt zasadne, ponieważ nie zostaną wykorzystane takie funkcje, jak chociażby dodawanie książek na wirtualną półkę. Tym, co może przyciągać czytelników na portal, jest z pewnością zintegrowanie platformy z katalogiem zbiorów biblioteki (dla bibliotek użytkujących nowe systemy SOWA) oraz recenzje książek pisane przez samych użytkowników. Grupę bibliotek, która w największym stopniu wykorzystuje funkcjonalność portalu, tworzą zatem te, które korzystają z systemów firmy Sokrates.

Nieco mniej popularnym narzędziem w stosunku do portali społecznościowych są **blogi biblioteczne**. Stanowią one zarówno źródło informacji o wydarzeniach bibliotecznych w poszczególnych placówkach (blogi są bowiem prowadzone nierzadko przez filie biblioteczne), jak i narzędzie służące do dokumentowania (często zawierają teksty nawiązujące do minionych wydarzeń). Jest to zatem ciekawa forma elektronicznego pamiętnika konkretnej filii oraz źródło informacji właśnie dla lokalnej społeczności skupionej wokół danej placówki.

Kursy udostępniane za pośrednictwem komputerów

Kursy udostępniane za pośrednictwem komputerów (stacjonarnie lub on-line) wciąż stanowią popularne narzędzie stosowane przez biblioteki, które na własnych witrynach oferowały np. dostęp do e-kursów językowych. Propozycja ta była kierowana zarówno do młodych użytkowników (dzieci wczesnoszkolne – FunEnglish.pl), jak i osób w wieku dorosłym (Agnielski 1,2,3... oraz Niemiecki 1,2,3...). Inne e-kursy to MegaMatma, Serwis Komputerowy Survival (dostępny na stronie internetowej biblioteki z myślą o użytkownikach, którzy potrzebują pomocy w zakresie obsługi komputerów), kurs obsługi programu graficznego Adobe Photoshop, fotografii, szybkiego zapamiętywania. Biblioteki oferujące początkowo jeden kurs, nierzadko decydowały się na rozbudowanie oferty i wykupienie dodatkowych licencji na inne kursy. Wynikało to z popularności, jaką cieszą się one wśród użytkowników.

Więcej kodów QR

Do niedawna kody QR w bibliotekach były kojarzone przede wszystkim z e-bookami. Niektóre placówki w województwie śląskim wieszały bowiem (np. na przystankach autobusowych) plakaty z kodami, po zeskanowaniu których użytkownik mógł pobrać darmową książkę w wersji elektronicznej. W ostatnim czasie coraz więcej bibliotek umieszcza tego typu kody również na materiałach promocyjnych – plakatach informujących o imprezach bibliotecznych, ulotkach i folderach. Dzięki temu użytkownik, który zeskanuje kod, zostaje przekierowany na stronę internetową zawierającą więcej informacji na temat danego przedsięwzięcia. Niektóre biblioteki, jak np. Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach, posiadają kody specjalnie personalizowane (w tym przypadku w środku kodu QR umieszczone jest logo biblioteki).

Od lat pokaźny zbiór zdigitalizowanych przez śląskie biblioteki dokumentów jest prezentowany w **Śląskiej Bibliotece Cyfrowej**. Do zasobu prezentowanego w ŚBC włączono również zbiory zdigitalizowane w ramach projektu Śląska Internetowa Biblioteka Zbiorów Zabytkowych. W 2015 roku Biblioteka Śląska digitalizowała zbiory w ramach projektu „Digitalizacja czasopism regionalnych z lat 1887–1939” finansowanego ze środków Programu Wieloletniego Kultura+, Priorytet: „Digitalizacja”. Pod koniec roku Książnica rozpoczęła realizację projektu „Digitalizacja publikacji urzędowych wraz z modernizacją SPD”, finansowanego ze środków rządowego Programu Wieloletniego Kultura+ Priorytet: „Digitalizacja”.

W 2015 roku biblioteki wciąż nadsyłały artykuły i zapowiedzi przeznaczone do opublikowania w **Śląskim Pegazie**. Serwis dostępny pod adresem www.slaskipegaz.bs.katowice.pl to platforma kierowana do wszystkich, którym bliska jest tematyka bibliotek, książek oraz działań bibliotecznych, a więc przede wszystkim do bibliotekarzy, czytelników oraz wszystkich zainteresowanych tym, co dzieje się w bibliotekach publicznych województwa śląskiego. Strona prowadzona jest przez Bibliotekę Śląską w Katowicach oraz przez wszystkie zaangażowane biblioteki. Okazuje się, że chętnie wykorzystują one ten kanał promocji, udostępniając za jego pośrednictwem informacje na temat swojej działalności.

Obok oferowanych dotychczas usług związanych z udostępnianiem publikacji elektronicznych pojawiła się pod koniec roku nowa inicjatywa. Osiem bibliotek podpisało porozumienie, na mocy którego wszystkie z nich zaplanowały od 2016 roku udostępnianie e-booków na platformie NASBI. Inne e-usługi oferowane przez biblioteki to wirtualne zwiedzanie, prowadzenie podstron tematycznych (np. dla dzieci), forum, umożliwienie kontaktu z biblioteką za pomocą komunikatorów, możliwość odsłuchania fragmentów książek wraz z recenzją.

Coraz większa liczba bibliotek oferuje czytelnikom e-usługi. Jak widać, ich zakres nie jest ograniczony do katalogu OPAC. Grupy użytkowników, które dotychczas miały opory w korzystaniu z nowych technologii, stopniowo przełamują swoje bariery. Nie bez znaczenia jest tutaj zaangażowanie bibliotekarzy, którzy od lat prowadzą szkolenia i robią wszystko, by korzystanie przez czytelników z tych narzędzi odbywało się jak najsprawniej.

